

Altres materials ceràmics

Cal esmentar en aquest apartat dos fragments d'una mateixa peça tancada, la cara superior de la qual comportava decoració en relleu a motlle, de la qual se'n conserva la figura d'un gos. L'argila és de color beix ataronjat, molt dura i molt fina, compacta; conté finíssimes i molt abundoses partícules de mica daurada i platejada. Hi ha restes d'engalba molt prima de color taronja a la superfície externa i, formant un regalim, a la superfície interna (lám. 6, núm. 15).

Objectes metàl·lics

(J.S.G.; M.R.R.)

Els objectes metàl·lics són escadussers. De bronze, cal esmentar un ham en mal estat de conservació, fragments pertanyents a vuit claus, una anella i dos fragments de fil. Pel que fa als objectes de ferro, només s'identifiquen claus i fragments de claus. De plom, finalment, cal fer esment d'una peça en forma de làmina doblegada.

Numismàtica

(N.T.F.)

El conjunt estudiat ha lliurat una sola moneda, de bronze, les dades de la qual s'indiquen a continuació: gruix: 0,9 cm; mòdul: mín: 1,3 cm.; màx.: 1,1 cm; pes: 1,75 gr; direcció d'encunys: - ; conservació: molt dolenta, desgastada i corroïda. Inclasificable, però es pot dir que es tracta d'un divisor.

ANÁLISIS DEL MATERIAL EPIGRÁFICO

(JAVIER VELAZA)

• Fragmento de cerámica ibérica (lám. 13, nº 1). Esgrafiado en signario ibérico después de cocción. Dimensiones del campo epigráfico: 35 mm de altura y 50 mm de anchura (medidas máximas). Altura de los signos: 10-15 mm.

Lectura:

[---]uakun[---]

Los signos son de las formas siguientes, según la clasificación de Untermann¹³: u 2, a 1, ku 3, n 1. En cualquier caso, es necesario hacer notar el carácter poco rectilíneo de los signos, fundamentalmente de a y de ku, en una tendencia a la cursiva evidente.

¹³ UNTERMANN 1990: 245-247.

Poca cosa podemos decir por lo que respecta al contenido del epígrafe, que está fragmentado por sus dos extremos y no ofrece paralelos atractivos en el léxico ibérico, a no ser algunos finales en -kon. Sin duda su importancia reside más en que se trata del primer epígrafe en signario ibérico documentado no sólo en Pollentia, sino también fuera de la Península, lo cual puede ser de relevancia para ciertos particulares del análisis histórico.

• Fragmento de base de pátera de cerámica campaniense de tipo "B-oidé" (forma 5) (lám. 6, nº 9). Esgrafiado después de cocción junto a la base exterior. Dimensiones del campo epigráfico: 14 mm de altura y 17 mm de anchura (medidas máximas). Altura de los signos: 14 mm de altura.

Lectura:

Ai

El epígrafe puede muy bien interpretarse como marca de propietario en genitivo del singular Ai (= Aii), de Aius, nombre personal bien conocido en la antroponimia hispánica¹⁴. En cualquier caso, tampoco podemos descartar la posibilidad de que el segundo signo sea un numeral, con lo que habría que leer a I.

• Fragmento de cerámica campaniense A, informe (lám. 2, nº 3). Esgrafiado después de cocción. Dimensiones del campo epigráfico: 11 mm de altura y (34) mm de anchura (medidas máximas). Altura de los signos 11 mm (medida máxima en el signo A).

Lectura:

[---]Vâl[---]

[---]+[---]

En la primera línea, -al- nexadas. Un trazo vertical que descansa sobre el final de la línea horizontal de l plantea problemas de interpretación, pero podría interpretarse como E de dos barras, de las cuales la última se habría perdido con la fractura de la pieza. Debajo, se aprecian restos de un signo perteneciente sin duda a otra línea.

En la línea 1, Val[o Vale[pueden ser interpretados como el *nomen* Valerius, ampliamente documentado, o bien como Vale[ns o Vale[ntis.

• Fragmento de cerámica común itálica (tal vez una tapadera) (lám. 13, nº 2). Esgrafiado antes de cocción. Dimensiones del campo epigráfico: 105 mm de altura y 108 mm de anchura (medidas máximas). Altura de los signos: 23 mm (medida máxima en el signo I).

Lectura:

PIL

¹⁴ ALBERTOS 1966.

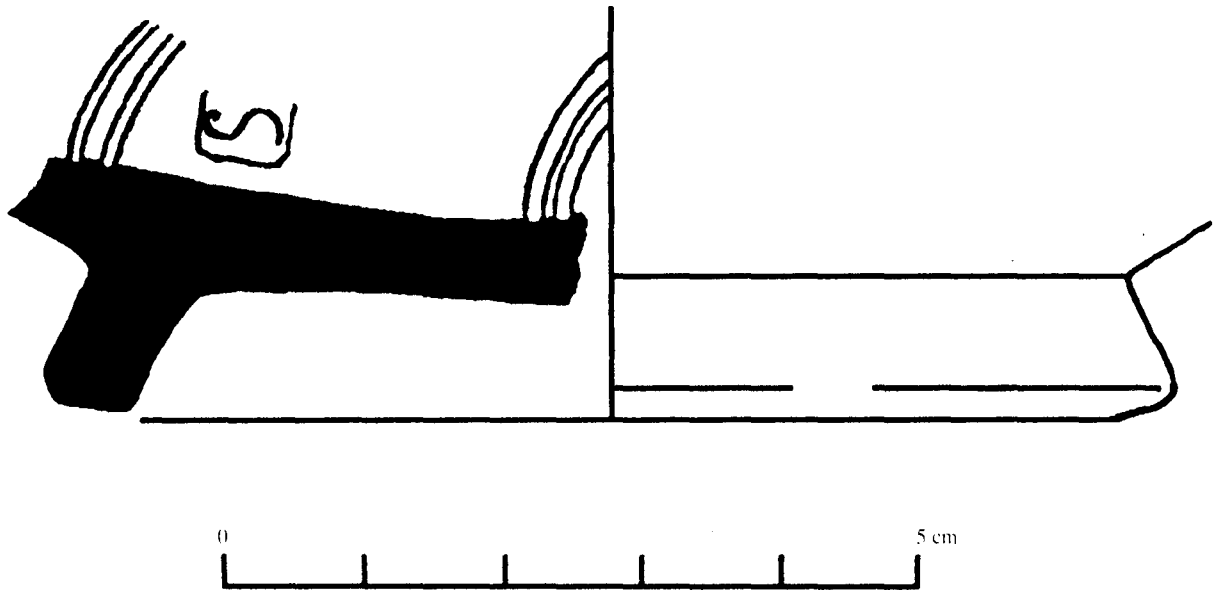

FIGURA 13.

Desde el punto de vista paleográfico hay que señalar la P en forma de Π, que tenemos documentada abundantemente en diferentes contextos. El resto de los signos no presentan particularidades gráficas.

Si tenemos en cuenta el contexto y la relación entre soporte y formulario, así como el hecho de que el esgrafiado haya sido realizado antes de la cocción, es muy probable que nos hallemos ante una marca de taller. Cabe defender la interpretación como abreviatura del nombre personal Pilippus, forma vulgar por Philippus, bien conocida en otras partes¹⁵.

CONCLUSIONS

(M.R.R.; J.S.G.)

La datació del conjunt estudiat en aquest treball recolza, per una part, en la seva pròpia composició i, per una altra, en la cronologia dels nivells de preparació de paviment que el segellaven. Pel que fa a aquests darrers, els únics elements datables són alguns fragments informes de campaniana A i "B-oide", juntament amb un fragment de base d'un plat de sigil·lata itàlica que conserva restes d'una marca radial incompleta, impresa en cartel·la quadrada o rectangular, amb el signe S (fig. 13). L'argila és de color beix rosat, amb algunes impureses, i el vernís de color taronja, una mica brillant i homogeni a l'interior, però mat i poc homogeni a la superfície externa, que es caracteritza per la presència d'estries

de torn molt evidents. Aquestes característiques de pasta i vernís coincideixen amb les que assenyala Goudineau com a típiques de la primera fase de l'evolució tècnica de la producció aretina (Goudineau, 1968: 238). Tipològicament, correspon a la forma III de G. Pucci, que inclou la forma I de Goudineau —datada a Bolsena abans de 40 a.C.— i que es troba al derelict de Planier en els anys immediatament anteriors a 47 a.C. Quant a la marca S[...], pot tractar-se de SA o de SE. La primera pot identificar-se amb L. TETTIVS SAMIA, datable segons Hofmann entre 50 i 1 a.C. (Hofmann 1985: núm. 319, 51), mentre que la segona podria identificar-se amb S.PE (Oxé & Comfort 1968: 1301, 26), datada per Hofmann del tercer quart del segle I a.C. o encara abans (Hofmann 1985: núm. 197).

En conclusió, doncs, sembla raonable situar aquesta peça entre 50-40 a.C., o potser fins i tot una mica abans, i aquesta cronologia constitueix un *terminus ante quem* sòlid per a la datació del farciment del pou, que no pot ser gaire anterior a l'habilitació del paviment que el segella.

Pel que fa als materials que formen aquest farciment, i malgrat la presència d'alguns elements més antics —com ara les àmfores PE 17— també suggereixen una datació dins del segon quart del segle I a.C. En efecte, l'element de cronologia més avançada és el fragment de vora de forma Mayet IIIA de ceràmica de parets fines, datable des de mitjan segle I a.C. (López Mullor 1989: 106), per bé que el reduït nombre de contextos ben datats en què ha estat documentat aquest tipus de peça permet proposar una datació lleugerament més alta, de ple segon quart del segle I a.C. Una datació per a aquest conjunt a partir del 75 a.C. ve també suggerida pel predomini de la campaniana de tipus B (62,72%

¹⁵ Vid. algunos ejemplos en M. BELTRÁN, *Guía de cerámica romana*, Zaragoza, 1990.

1

2

